

Előfizetési ár:
 Évnyegyedre vidéken 2 ft. 50 kr.
 „ helyt 2 — 24 —
 Félévre vidéken 5 — 40 —
 „ helyt 4 — 48 —

HETILAP

A Hetilap megjelen hetenként kétszer, szerdán és szombaton egy-egy iven. — A hirdetések négyezer hasabozott sorának ára 3 pkr.

az ipar-világ, tudomány, művészet s szépirodalom köréből.

75. szám

Kolozsvártt Szerda nov. 30.

1853.

Tartalom:

Vonások egy földmives életéből. N. S. — Főispán b. Nalácz József emlékirata. (folyt.) — Színészet és színházunk. K. L. — Bukarest alapítása. Gámn Zs. — Hírfűzér. — Nemzeti színház. — Hirdetések.

Vonások egy földmives életéből.

I.

Születésemkor, annyi milliókkal együtt, e két jós-igét olvasák rám is a sors könyvéből: szegény vagy, szűkölködnöd kell!

Bölcsöm, ruhám, rokonok s játszótársaim, kevés jó kedvem s sok sirásaim korán bizonyosságul lönek a bajjóslat teljesedésének.

Gyermekésemet a porban töltém, körülmények közt, miket evvel egybeköthetni; itt is behívnyitva lón, mit felölem sors vagy égi akarat végzett.

Midőn az öntudatos eszmélet első szikrája agyamban megvillant, midőn már gondolkodni tudtam, e két keserű igazságot eredményezték gondolkodásim: szegény vagy, szűkölködnöd kell.

Ugy megindult lelkem e gondolatra!... Pedig még csak gyerekifju valék. Be akarám hunyni szemem, elaltatni agyamban az értelem szövénét; hogy ne mutassa előmbé ily hamar a valóságot, hogy legyek még egy ideig homályban jövőm iránt. Híjába! Én nőttem. A homály, a gyermekvilág édes tudatlansága osztott, ama keserű tapasztalatot hagyván maga után: szegény vagy, szűkölködnöd kell.

E volt a harmadszori bizonyosság, bizonyossága a fejlődő ész reflexiójának, életemnek elhatározója.

Szokás szerint én is iskolába juték. Bár soha ne láttam volna a tudós műhelyeket! Mert tudnotok kell, hogy az én ifjúságom azon időkre esik, mikor még mindenkiből tudóst akartak nevelni; mikor a humaniorák tölték be az iskolai készületek egész idejét, a realék csak névből ismertetvén.

Elősejtése-é a történézőknek, vagy mi okozta, nem tudom; de én e mindent egy kaputára erőszakoló tanításmódot nem szerettem. Nekem nem kell latin s német nyelvtan — mondám sokszor. — Tanítsanak meg engem írni, olvasni édesanyám nyelvével; ennek segélyével majd megtanulom a számvelést, hazám történetét, tiszteletesinktől a vallást, s lehetek jó magyar s hasznos hazafi. Én ugy is a mezőt szerettem, nekem a gazdasághoz van eszem-kedvem. Mikor az iskola kertében tanulgatva, egy fecskét, vagy a mezőn sétálva egy szántókat megpillanték: ez költi fel hajnali dalával a szántóvetőt, amaz meg énekével kíséri őt, a mint barna barázdáin szép ökrei után ekét fogva tovább ballag — gondolám s könyvem kiejtém kezemből, a lecke óráját elfeledtem. Következése mi lett, gondolhatjátok.

Házi vagy iskolai neveltetésem volt-e természetellenes? nem tudom; de hogy szívem ma is mindkettőnek emlékére sajog, érzem.

Majd felsőbb iskolába vivének, derék, lelkes tanuló ifjúság közé. Én a régi maradtam.

A sok diákoskodás, a sok philosophia, nekem itt sem volt inyemre. Engem hajlamaim a gyakorlati élet felé vontak. Mezei gazdaság s az a val kapcsolatos gyakorlati tudományok voltak bálványaim. Hogyan lehetne leghamarabb elérhető emberré lennem? Mi uton szerezhethetném meg azon ügyességet, életrevalóságot, melynek segélyével magam minden körülmények között fenttarthassam, sőt némi kényelmekre, egy kis jelentőségre is szert tehessek? Ezek voltak éjjnapi gondolatim tárgyai.

Az iskolában ezeket feltalálhatni, sajátomra tehetni, reményemet vesztvén, búcsút vehék tőle.

Atyám kisbirtoku, előítéletes, reám ezen csodaszerű élet-irányomért neheztelő volt. Otthon nem vala mit keresnem... udvari szolgálta állék egyikéhez Erdély legbirtokosabb, felvilágosultabb, nemesebb lelkű főurainak, kihez politikai hírnevéért is vonzódtást éreztem. Egy nem kis uradalom gazdaságánál alkalmaztak, eleinte szűk, de naponta tágosult hátskörrel; míg, végre az egész igazgatás rám bízott.

Évekig szolgálék itt hiven, igazán, ernyedetlenül. Az idősebb tiszteltől gazdasági nézeteiket, udvari egyes eljárásaikat, mezőgazdasági s baromtenyésztési rendszeröket tanulgatám, élettörténeteiket beszéltettem el, fáradságaik sikerét puhatoltam ki; öreg udvarbírók, hű urasági szolgálók, értelmes közrendű földészek helyszerű tapasztalatait, tanácsait, javaslatait hallgatám meg, állítottam össze s valamenynyiből képeztem magamnak rendszert szavaim, tetteim, modorom szóval egyetemes udvari életemre nézve. Megtakarított első fillérimből egy gazdasági lapot s néhány hason tárgyú jó könyvet szerzék. Ezek segélyével tisztázám, világosítám, bővítém gyakorlati tapasztalataimat. Nappal a mezőket jártam, este napi kiadásaimat szedtem rendbe s másnapi teendőimet határozám meg. Munkanapon dolgoztam, dolgoztattam, vasárnapon számításokat tevék jövőre s számot vettem magamtól a multa nézve. A zajos életet kerültem; szükségseimet nem szaporítottam; ártatlan örömeiket élveztem; ezek voltak: a barátság, értelmes gazdákkal társalgás, szakbeli olvasmányok és teljesített kötelesség örömei. Szemet fület hagytam mindennek, mi rám nem tartozott. Csak egy gondolatom volt s egy eltökélés: más jóvendőt teremteni magamnak, mint a sors könyében írva vala! megszégyeníteni az embereket, kiktől szegénységem miatt lenézetem; kárpótlást szereznem gyermekkorom sok szűkölködéseiert.

És én folyvást menék, kitartással, reményteljesen. Célom ott állt messze távolságban. Ezer akadály vala utamban; ezer bosszúság, irigység, balszerencse ért. Békén türtöm mindent, mit isten rám mért, vagy kinomra, vesztetem ember kigondolt. Utamból semmi nem tudott kitántorítani!

Oh ez évek, mikre mindig elfogódva gondolok! E folytonos küzdelem, e soha nem csüggedő remény, mire mindenha büszkén emlékezem!... Igen! áldom érették a gondviselést, megcsókolom a sors vesztőjét. Ez volt az én iskolám, ily tanító kellett nekem; itt kutféje élettapasztalataimnak, miket a könyvekben hiába keresék.

Eltöltek. Jobb napok válták fel amazokat, szebb idők az elmúltakat. Takarítványimból kis birtokot szerzék, melynek szabados ura én valék. Istenem, be boldog voltam e darabka föld birtokával! szerettem volna megcsókolni a barázdát, melybe legelőszőr akasztám ekémet; szerettem volna oltárt építeni istennek a helyre, havá a legelső gyümölcsfa csemetét ültetém! Áldám emléket azon szent ösöknek, kik nekünk birtokul e szép hazát adák!

Szánandó állapot ez a sehonnaiság; gyűlöletes az az ubi bene ibi patria-féle életmód. A ki bár mi keveset is saját talajdonul bír, csak az ily ember tudja a földnek igazi becsét megmérni, honföldét igaz hűséggel szeretni.

S dolgoztam, már most magamnak a magaméban. Munkám meghozta gyümölcsét, homlokom veritékéből jobblét virágai nyíltak utamon. Csendes hajlékomban nyugodtan éltem napjaim, édesen alvám álmaim. Jól kerített udvaromon kevés de jó marhákon nyugodott meg szemem. Földeim bő kenyeret, szőlőim izletes bort adának; kertemben gyümölcs, csűröm körül magdús asztagok díszlettek. Ki inség és nyomor közt születtem, nevedtem, kinek egy krajczárt nem tett olykor összes vagyona, csak emlékezetből ismerém ezután a szükségét. Mi kelle, mindennem volt s fölőselegemből még egy-egy fillért az igaz szegénynek s közczelokra is áldozhaték. Örömeimből ez idő alatt koszorut fűzhetnék; vagy meghinthetném virágaiból utait ez ország első főnemesének.

Egykori szegénységemet jobb sorsom ellefejteté. Nem volt nemes gyönyör, mit nem élvezék; nem tiszta boldogság, mit meg nem kostolék. Egy osztálynak sem volt joga lenőzöleg tekintni rám. Vagyonom, önnevelésem biztosított számomra bármínő háznál, bármely társas körben becsület s méltánylatot.

Szép sora az éveknek reptüle el eként életem felett, munkásságban, egészségben, lelki béke és jóllét között, nem egy szűkölködőnek áldó szava kíséretében.

Ekkor megemlékezém a régi átokra: szegény vagy, szűkölködnöd kell! s dadalmasan mosolyodtam el reá! Lám én meghazudtoltam a jóslatot. Kitérlém a sors könyvéből, mit fejemhez sujított vala s mást írék helyébe: Szüless bár szegénynek, észszel és munkával jobb sorsot teremthetsz magadnak! N. S.

Főispán b. Nalácz József emlékirata.

(† 1818. apr.)

(Folyt.)

Az édes anyám volt gróf Toldalagi Zsuzsanna, az édes anyja Inczédi Zsuzsanna; erről a nagyanyja Liptsei Kata, Liptsei György és Csókási Katának a leánya. Nem ok nélkül menyek fel emlitésem szerint a genealogiáján, csak egy emlékezetben nem lévő történetért. K. Fejérváron a mostani erősség kerületében, a fejedelmek idejében feles főembereknek tulajdon házok volt, a mint ma is látszik a nagy

várdabázon a Mikó familia czimere. A mi Nalázi familiánknak minden leveleit tartom ma is a k. fejevári házról, de csak avval vagyunk, azt sem tudom mely helyt volt; vagy talán valamely vár árka lesz most a helyén. Így az édes anyám születéjének Liptsei Györgynek is volt a várban lakháza, a kiról a Compillátában is van emlékezet, a ki főaranyváltó volt.

A háza népe s lehető mások is tudták, hogy sok kincsű embernek kellett neki lenni, a minthogy úgy is volt, de ő azt nem mondotta, kivált abban a villongó időben hallgatott vele. Egykor hirtelen megüti a gutta, senki a házban nem volt egy gyermek kivül; szólan sem tudott többet, hanem mutatott a tűzhelyre. Míg a gyermek kiszaladott hirt adni, s futott be, az alatt meghalt; halva találták. A gyermek megmondotta, hogy a tűzhelyre mutatott, de senki nem is ügyelte, a kemenczét azért meghagyták.

Több esztendőök telése után, hogy az uraság házait kifizették, vagy minden kárban maradt, — mert semmi nyomát nem láttam, nem hallottam — hogy VI Károly császár a k. fejevári erősséget építette, a Liptsei György háza is a vár árka folytába esvén, lerontották, s mikor a tűzhelyhez jutottak a rontással, kiomlék belőle a sok arany, nem csak pénzben, hanem pogácsákban is vertaranyokban.

Az időben commendirozó generalis lévén Steinville, felosztotta az inzinyér tisztekkel, s ebből gazdagodék, nem a mi herczegányi falunk határán kezdett bányából, melynek maig is fenn a neve. Így telék be a sz. irás szava a gazdagon, hogy a gyűjtött kincs kié lesz? Feles ezüst portékájának is kellett lenni, mert annyi felé osztolva, nekünk is maradt az anyánkról egy néhány darab.

Áldott emlékezetemben van ma is. Az idevált édes anyám engem (talán gyöngékedeit is ebben) mindenik testvérem fölött szeretett, maga is szoptatott Kata nénémmel együtt, gróf Mikó Ferencznével Haton voltunk testvérek; és az utolsó özvegyiségében tett kevés keresményét nekem akarta testálni; én mindenkor lebeszéltem róla, hogy lesz idő még. A mi felesebb költséget tett reám, eléadtam halálakor, hogy részembe jöjjön belőle csak az én részem; mégis adtam érdemlett tiszteletet, mert már házas, gyermekes koromban szívemből sirattam sok napokig, s nem felejtettem, s egyedül az az indulatom is vigasztalhatott.

Házánál mindent jó szívvél látott tehetőségre szerint, de már az akkor úgy nevezett pallérozott világba soha sem ment, én voltam minden kedve. Igen takarékos jó gazdasszony volt, s nem hijába nevelte őt esztendő árvaságától fogva egy igen bölcs anyja-testvére Inczédi József ítélőmester. Sokszor álmékkodtam fontos férfi beszédeim, édes anyai oktatásain, melyeket most ezt írva és gondolva, könyben lábbog szemem; láttam és most is tartom az imádságos könyvében a mindennapi érettem mondott imádságát elviselve, szaggatva. Boldog isten! hány van most ilyen aya és anya, a ki ezt is megkaczagja; de keserves az olyan dolga, mert az ő tulajdon magzatja is neki vissza kaczagja. Egy ritka szépség volt, 43 esztendő korában maradt özvegyen, 11 esztendő koromban magam is emlékezem még akkori szépségéről. De beszélték, hogy h. Miske Imréné, b. Nalázi Józsefné s Tórczkai Borbára az egész házában hárman voltak a legszebbek; de bizony mind a kettőnél szebb volt az anyám.

Szép volt az érzékeny kegyessége is. Egykor a házasságról beszélgetvén ketten, azt mondja nekem: Fiam, ha valakit temetni látok vinni, érzem, s boldogulását kívánom, s azt mondom, hogy megadta zsoldját, s nyugszik. De ha egy pár embert esketni látok menni, meghatott indulattal vagyok, s mondom: hogy micsoda inséget érhetnek ketten még ezek! Mégis ha annyira nem várt volna szegény a házasságomra, melyben kedvét

akartam tölteni, nőlen volnék talán még ma is, ha ifjuság nélkül is.

Tanulásom.

Még a szegény édes atyám életében az enyedi ref. collegiumba vittek 1755-ben 7 esztendő koromban, a bátyám Elek mellé, a ki nálammal 5 esztendővel volt idősebb; a mi nekem igen szusz esett, mert szüretre sem vittek haza. Emlékezem jól arról a szüretéről a mi csoda esett: a szőlőszem mind nyüves volt benn a magva mellett, a nélkül, hogy künn a szőlőszem haján valami juk lett volna, a mint szokott az almán, körtvén lenni, hanem mint a szilvában benne termett.

Akkor tanultam mi a microscopium, de ez különös készületű is volt, nem lapos mint a másféle, hanem mint egy cseresznye-vagy megyszem száraztól, a száráról nyult fel egy drótcoska épen egyenlőleg a gombjával, melyben valami tisztított víz vagy spiritus volt. A szőlőből való nyüvet a dróra tették, s úgy nézték a mozgását. Irtoztak sokan szőlőt is enni, de mi gyermekekül megettük. Azután csodáltam, hogy honnan szaporodott anynyi ilyen microscopium, de híhető a felsőbb országekban hamarabb észrevéven a phoenomenont, sokat csináltak, s lehozták, mert a diákoknak is elég volt. Hogy a bor megforrott, s levették, nem kellett microscopium, mert a seprő tele volt döglött nyüvel, még pedig felpuhadvá két akkorrá mint egy zabszem. Hordogán, mindenütt az utátságig volt. De a borát dicsérték az emberek, s egy epocha lett az a termés. Sokáig éltek vele, hogy „akkor mikor a nyüves bor volt.“ Méltán is, mert azótól fogva, már 58 esztendő alatt nem is értünk ilyen addig is hallatlan termést. Utolsó pontját érte akkor talán a mi földünk melegsége, s mind száll azóta. Gyermekek koromban Lőrincz napon tul, mely mindenkör 10-ik augustushan esik, vége volt a dinyének; Kalára napján pedig 12. aug. zsendült szőlő volt. Oda jutunk mink valaha, mint Sziberiába, a hol igen meleg országba termő elefántok csontjait, ismeretlen állatok temérédek fogait találják, a miket soha oda nem vittek, hanem ezt termelt valamikor.

Az 1755-ik esztendőől fogva 1764-kig a nevezett collegiumban töltvén az időmet, semmi olyan nevezetes dolgot jegyzésbe nem tehetek azon kívül, hogy 1762-ben igen nagy rémülés vala a házában a muszka-tatároktól, folyván akkor a 7 esztendő prusszus háború felsőges Mária Theresia és nagy Fridrik között, a midőn a muszka cszárné, a nagy Katharina minket cserbe hagyván, a prusszus király mellé állott. Igaz volt, hogy 80 ezer tárból való népe készen is állott a bejövetele, de már akkor Silesiának elvesztésével is készült a békeség (a minthogy 1763-ban meg is lett) s avval elfordítá isten szegény hazánkról az inséget, a mi különben meg lett volna.

Tordáról dolgai miatt a már özvegy édes anyámnak (mert 1760-ban hala meg az édes atyám Bábólnán) a batzka-madarasi jószágába kellett menni egy néhány napra. A két testvér néném egy igen jó öreg asszony emberrel Tordán hagyván az anyám engem, vitt el magával augustushan caniculai vacatio idején. Az igen ügyes öreg asszony ember a közhírből a félelem elcsendesedését megértvén, mondja a testvérimnek: no kisasszonyok, az éjjel mind szakálban háltak a tatárok. (Szakál egy jó nagy falu a mezőségen nem mesze Tordához.) A testvérim már szinte eladó leányok lévén, sirni, rémedezni kezdenek, úgy mondja az öreg asszony csendesítőkre, hogy a tatár mindég szakálban hál, mert szakálások, s azután vigasztalja meg a jó hírrel.

Az alatt B. Madaras szomszéd falujából Sz. Benedekről jön egyszer az unokaöcse gróf Toldalagi János, s mondja az anyámnak a hirt, hogy édes néném ne ijedjen meg, mert veszedelem még nincs, hanem a dolog ebben van. Tanácsol, hogy mit csináljon, s azt végzik, hogy én kísérjem el az anyámat Tordáig,

annan a nénémmel együtt Kolozsvárra, mert ő is beköltöztetvén a házanépet, künn marad velem együtt, hogy eleségről miről majd gondoskodjunk irántok. Már akkor 14 esztendő voltam. Kapitányságában a Kálnoki regimentjében ellenség előtt volt gr. Toldalagi János s a francia háboruban szolgált. Nekem egy igen jóféle ember praeceptorom volt, háromszéki illyefalvi Benkő László nevezetű, a kinek sokat köszönök. A természet ifjak nevelésére készítette volt, szelid, elmés, jó kedvű tanító. Adjon isten most is sok olyan Gouverneur vagy Hoffmeistereket a milyen a vala a mostani cultura titulassa alatt nevedő ifjaknak is. A logicában publicus praeceptorom is volt; hét esztendőig nevelt. Úgy volt, hogy ez is mellettem maradjon a mit értünk. Jó két lovam vala, még az édes atyám választva szerzette volt az egyiket nekem. (Ugyan azon a lovon vitete ki Bábólnára 1759-ben mint-hogy a Maroson nem lehet járnai szekérral karátson előtt s Bokaj felé sem, lovon kellett jönnöm nagy örömemre 12 esztendő koromban. Ohajtott erősen a szegény atyám látni utolsó beteg ágyában, a minthogy 1760-ban februarius 24-kén vizkorságban meg is hala, ritka készséggel, könyörgés alatt, melyet maga kívánt mihelyt asztaltól felköltek gr. Bethlen Gergely feleségével, a testvére leánya b. Nalázi Borbára, s más vendégeivel a 86-dik zsoldárnak ezen verseit: „Szolgád lelkét vigasztald meg uram, kérésémet hald meg“ maga is énekelvén az ágyon ülve, s hogy végezze a párnakra dülvén, kimult a világból. Szintén azon időtől fogva járok isten jóvoltából, utazok most is 65 esztendőm végén hosszú utakat télben nyárban — melyet minden férfi embernek ereje megtartására javaslok — télbe jó öltözetel.)

Félbehagyám a tatárfutás elbeszélését, régen szegény Erdély hazánk lakóinak sokszor előfordult inséget. Felkészülünk a szegény édes anyámmal; társzekere, s héres szekereire felrakatván a jobbaicska egyetmássát, a kamarákat, pinczét feles borral a kolcsárra bizván. B. Madaras szép népes magyar falu. Hallván a lakóok is, a rozsz hirt, s látván az anyám készülését, indulását, nagy rémülésbe jöttek. Az anyám néhány ládáját a m. vásárhelyi várba, gondolkozván hagyni, egy hordócska jó madarasi bort tétetett fel a katonatisztek számára. Sebes hajással reggel jókor beértünk; — a mezőségen akartunk menni Tordára. — A város is nagy félelemben volt. Én a praeceptorommal elmegyek a várba. Egy igen öreg Müller nevű kapitány volt a commendans a Gyulai regimentjéből. Előadjuk a kérészt; a társzeker utánunk jött a borral s a ládával; kinaljuk a kapitányt az ajándékkal, de nem fogadják sem a ládákat, sem a bort s azt mondja: Uram! tisztelem ő nagyságot (Itt felív ki van szakadva.)

(Folyt. köv.)

Szinészet és színházunk. *)

V.

Szellőztessük tehát tovább e tárgyat. Kaczvinszki fölmentetett az igazgatás alól, a választmány vette át. Más szókkal Kaczvinszki megbukott. Megbukott Kolozsvárt, hol megbukni valódi mesterség. Azonban, hogy önmaga buktatta meg magát, azt bátor lészek kimutatni.

Kolozsvárt megbukni egy magyar szinigazgatónak, arra sokoldalú bukni-képesség kívántatik. Sajnos, de ez volt szinigazgatónkban meg van; mindnyájan láttuk és tudtuk, s nem hittünk saját önmagunknak. Nem hittük, mert kik az ügyen segíthettek volna, behunytt szemmel nézték botlásait, s azon ország cselszövényét, melylyel K-t saját emberei körülhálózák.

* Lásd Hetilap 73. sz.

Nyitlagnak kell lennünk, tartozunk az igazságnak, igen közönségünk becsületének. Emlékezzünk csak vissza, hogyan jött K. Kolozsvárra. Jött egy ismeretes, de nem valami válogatott társasággal, melynek roppant száma 50—60 között állott. Ha jól vagyunk értesülve, K. pénztölkéje ide jöttkor igen szerény lehete, s ő e tökélet csak hamar nem megkeltözteté, de ki tudja hányszorozá.

És mi által? vajjon azon ócskánál is ócskább színművekkel, melyeket a galleria sugó nélkül tudna már játszani? vagy azon operákkal, melyeket az összes színház velök énekelhetne? vajjon tagjai művészeite által, kik között nem volt egy pár, ki többé haladhatna? Nem! A színházat nem K. és társasága bővölte a színházba, nem az előadások ostromolták a pénztárt; sem nem az, mintha a közönségnek kiszórni való pénze volna, vagy időtöltési helyet hajhászna minden áron; hanem látogatók a színházat, mert az nemzeti intézet, nemzeti színház vala. Hidjuk el, a nemzet lelkesedése a legbiztosabb színházi alap, legkinemfoghatatlanabb pénztöke. Épen azért, ki egy lelkesülni tudó közönséget ostoroz ki a színházból, a legnagyobb honfi bünt követi el.

S K. ezt megtette; nem ros szándékból, mert ő becsületes ember; mert becsületes, nem akarta hinni, hogy saját igazgató társai is ellene működnek.

Nem akarom végig futni botlásai sorát, menjen feledékenységbe. Nem akarom azon babiltonyi rendtelenségeket leleplezni, melyek a színpadok megett zúgtak el. Legyen örök fátyol azon gyakori előadásokon, melyek minden kritikán föl estek; de botlása köveit felednünk nem szabad, abból okulunk kell.

Legelső volt, hogy egész télen át tán három új színművet s ugyanannyi új operát hoztak színpadra. Sem új darabok, sem új színészek!

És ha volt is: adtál uram esőt, nincs köszönet benne! ezt kiálthatók fel.

Emlékezzünk csak vissza azon zsebvágásra, mit a Menekültek a Menekültek írója vigjátéka s Tóth S. jutalomjátéka követett el. Egy korcsmai székszínből alakított színpad nem sülyedhetett volna alább, mint sülyeszteté ez estvéken országos színházunk. Mikor Kilényi, Slezák lovait játszató rajta, az művészet volt ez estvék botránja mellett.

A Menekültek egy dráma volt, melyben a Szépirodalmi lapok recensense 100 hibát fejezett fel. S ugyanaz botránja dacára K. elég merésznek érzé magát ugyan a szerzőtől egy vigjátékot hozni fel, melyet a színészek magok paródiáltak, melyben Vadász oly vetkezési jelenetet hoz a színre, hogy többet ne emlitsék, mely a leányos anyákat maga egyedül örökre kiküszöbölhetne volna.

S mi jobb történt az új operáknál? A Czigány nő megbukott; a Próféta nem bukott meg, de megbukotata az operát. Egyedül Hunyadi állta meg.

A Próféta színre hozása K. buktának középső botlasköve. Háromszorosan fölemelt áron adni két éves operát, mit páholyközönségünk Pesten, Bécsben látott: iszonyu gondolat vala. K. ez opera kiállítására ezeket költe, gyönyörű díszleteket festetett, mindent előállított, mi meglepő; csak egyet feledett el, hozatni embereket, kik élnekeljék. Mondhatni egyetlen tagja nem volt, kinek szerepe hangjában feküdt volna. Az előadások a mily drágák, ép oly gyengék voltak; a helyet hogy élvezték volna a játékok, sajnáltuk a roppant szerep alatt görnyedező tagokat.

E közben eljött hűsvét, K. azt hitte, hogy közönségének csak meg kell nyitni a színház ajtaját, s ha zsemlesfposokból állit orchestert, még ugy is tömve lesz színháza. E bizakodásában karmesterét elbocsátá, el a dramától primadonnáját. Hetekig nem hozhatott színre operát, ha hozott, szenvedés volt hallani. Opera tehát nem volt, s mit leheté dramától várni, hol a főszerepek paradizátának, mert az

összes női személyzetben nem volt egy, ki egy tragikai jelenetet tudott volna színre hozni. Sem opera tehát, sem dráma... mi volt természetesebb, minthogy apr. maj. jun. julius alatt a színház üresen maradt... jövedelem nem volt; K. mit a télen gyűjtött elkölte... Brassóba kölcsön pénzzel ment, azzal jött vissza. Visszajön egy társasággal, melyből sokan elmaradtak, repertoírral, mely semmi újat mutatni nem tudott... Karmester, drámai első színész, második tenor, másod bariton, illő karszemélyzet s a jó isten tudja még mi minden nélkül.

Igy kezdeni meg egy új saizont, semmivel s mondhatni senkivel, még maga Bosco szemfényvesztő ügyességének sem sikerült volna...

Ily színpadot nyitá meg K. ez év octobere végével. A közönség ily kiállításban országos színháza megalázását látta, s hogy kezdet nem fogott teljes megalázása létrehozásában: ki vadhóhatja közönségünket?

Hogy e közönség most is a régi, hogy pusztá reményekre is benyitá a színház ajtaját; örömmel viszont jelenthetjük. Alig vette át a választmány, alig körözteté felszólítását: im a páholyok, zártzsekek nagy része elkelt; eszményi páholyok létesültek; oly emberek béreltek, kik tán soha színházban nem voltak; a páholyok, zártzsekek bérelte és bérlatszünetre felvették; a színészek illetménye biztosítva van. De mind e biztosítás mellett is igen könnyen megtörténhetik, hogy minden páholy, minden zártzsek ki lesz bérelve, de azért üresen hagyatik a színház, vagy cselédség tömi meg azt; hogy ez új árnyék színházunkon át ne vonuljon, jövőkor szabadságot veszünk magunknak komoly szemlét tartani a legközelebbi teendők hosszú során.

K. L.

Bukarest alapítása.

Sok sok évvel ezelőtt Bolgár ország partvárosainak egyikében lakott egy örmény kereskedő, a ki híres volt gazdagságáról, a melyet földekben, házakban, szép tárgyakban s drágakövekben bírt; de híres volt főleg szép leányáról, a kit Guzlának hívtak, s a kinek neve az ifjak és szüzek közt: „kelet csillaga“ volt. E fiatal hölgy hire nem soká az egész országot befutá, s több kéréje lett, mint volt a hajdankorban Penelopénak. Sőt állitni akarják, hogy egy musulmán herczeg vallásáról is le akart érte mondani, de minthogy a hölgy Mahomed előtt élt, ez állítás valóságát jogoson kétségbe vonhatni.

Atyja gyakran beszélt arról, hogy nőül adja valamely előkelő férfinak, a ki neki tettszeni fog s örömet lelt abban, hogy számlálgathatta a már visszautasított fényes kéréket; de minthogy egyik tagadó válasz a másikat érte, a nép azt kezdte hinni, hogy neki nincs is szándoka leányát férjhez adni.

Guzla azonban végre elhatározá, hogy maga választ férjét, s egy viharteljes éjszakán a fiatal Severinnel megszökött.

Bukort ez nagyon elkeseríté s önmagának a legfájdalmas szemrehányásokat tette. Miért nem vette észre előbb, mi történik gyöngéd érzelmű leánya szívében? Miért nem érté, mi okból halványodik arca, s lesznek szeméi bágyadtakká? Miért nem találta ki szerelmes gondolatjait s barátságos szavakkal miért nem kényszeríté vallomásra? E kérdések most későn jövének; végre elhatározá azt tenni, a mit mindjárt kellett volna: megkísérteni a szép szökevény fölkeresését és visszahozását. Csak azt vala nehéz tudni, merre vette útját, mert szomszédjai közül egyik sem tudott erről neki felvilágosítást nyújtani.

A vén ember ott ült s tán valamely égi intésre várt, a midőn egy csikó nyerítése hatott füleibe. Kebir, a kis csikó anyjának, Zarának elvesztését siratá. Ez világszágát derített a dologra. Guzla atyja kedvencz kancaján távozott. Alkalmasint már messze le-

hetett; „de szent Pacomóra“ esküvék az öreg ur, „jobb lett volna mind rá, mind kedvesére nézt, ha nem szakaszt el két szülőt két gyermektől. Az elhagyott csikó segítése megboszulni az elhagyott apát.“

Boszu? Igen a vén Bukor rettenetes esküt tön s előre is halálra és vére gondolt.

Bukor előhívta első segédét, átadá neki üzlete vezetését, megtölté a maga erszényét pénzzel s egy jó lóra pattant, a mely az ellopott Zaránál nem volt rosszabb. Miután ez megtörtént, parancsolta, hogy Kebirt erszények ki az iskolából. A kis ló egy darabig ugrándozott, aztán a levegőben s a földön szaglálni kezdett, végre szikrázó szemekkel s hátraszegzett fülekkel észak felé száguldott. Bukor utána iramlott, s noha előbb nagyon elmaradt tőle, nem sokára utolérte, s folyt e vad hajtás mind tovább és tovább észak felé.

Igy utaztak öt hosszú nap, mialatt olykor-olykor megálltak, hogy a fák árnyai alatt a zöld gyepen megpihenjenek s aludjanak. E nyugidó hosszát s csikó határozta meg, s ha fáradt ura azt igen megnyújtá, nyugtalan nyertéssel figyelmezteté kötelességére. A szegény kis állat ereje végre elfogyott. Vágatás vagy ügetés helyett csak lassan lépdelt előbbre s néha néha megállt, hogy a kék lát-határról vágyteljesen a Bukor szeméibe tekintsen. A hatodik nap alig tudott megindulni, s végre lefeküdt hogy meghaljon. Az öreg kereskedő nagyon sajnálta a szegény állatot, s néhány marék nedves füvet tépett s szájaiba tette, hogy egye meg, de a csikó enni sem akart. Erre egy oldalvást eső farráshoz ment, hogy vizet hozzon s itt oly látványra bukkant, a mely hatalmas benyomást tett reája. Egy csoport vad ló robogott át a vadonon s a földön fekvő csikó előtt haladt el. A ménes sietni látszott, de még is egy kanca észrevette a halálhoz oly közel álló állatot, elhagyá társait s a csikóhoz ment, hogy megszoftassa. Kebir elfogadta, s miután kielégíté magát, száját a kanca szájához emelte, mintha meg akarta volna csókolni vagy baját neki elbeszélni. Így társalogtak egy pillanatig, de ekkor a kanca egyet toppintot s a ménes után iramlott, a mely a távolban nyugtalanul szaladgált ide s tova. Nem sokára elütköztek.

Kebir így felülvélve s megerősödvé, vigan ügetett tovább, a mig Bukort a Duna partjához vezetete. Itt pihenni dölt, miután nyakát a tulsó part felé nyújtá, s minthogy épen esteledett, a kereskedő is egy fa alá feküdt, hogy fáradtságát kipihenje. Reggel midőn felébredt, lovát maga mellett látá ugyan, de Kebir, a hűtelen Kebir nem volt sehol.

Bukor nagyon sajnálta kalauza elvesztését. Gondosan megvizsgálta a folyam partját, de sehol sem akadt lábnyomra, Kebir alkalmasint át akart uszni a folyamon, s vakmerőségét halálával fizette meg. A folyam oly széles volt, hogy tulsó partját alig leheté ki-venni. Hogyan tudott egy kifáradt csikó át-úszni egy folyamon, a melybe egy harcsi paripa sem mert volna ugrani?

Lehetlennek látszott tovább folytathatni az üldözést kilatással a sikerre. S még is mi-ként mondhatott volna le az öreg Bukor azon reményről, hogy a szökevény Guzlát valaha ujra lássa? A mig csak bizonyosnak látszott, hogy megtalálja, Bukor azon csalfa hitben élt, hogy a legvérszomjasabb hangulatban van, s csak azért üldözi, hogy vért és halált lásson. De most, a midőn a nyom mintegy a folyamba veszett, meg kelle vallania, hogy félelmes határozata csak színtelt volt s ádáz száguldását azért folytató, hogy kedves leánya homlokát még egyszer megcsókolhassa s engedtlenségeért könyezve pirongassa meg. Ily érzelmek közt ült le a Duna kopár partjára.

Egy halász közeledett hozzá s látva a bánkódó férfit, kérdezé: honnan jön s mi bajja? Bukor elmondá történetét. A halász gondosan hallgatá s tanácsolá, folytassa üldözését.

— De miként menjek át e hatalmas folyamon s ki lesz vezetőm azon túl?

— Nekem van csónakom, felelt a halász. Menjünk át s én vezetek.
 Szerencsésen a tulsó partra értek s együtt folytatták az utat. A föld bünalatos termékeny volt, a völgyek és halmak felségesek. De lakókat nem lehet látni; mintha egy új világot fedeztek volna fel. Bukor csodálkozva haladt előre, a mig egy folyó partjára ért, a mely egy második paradicsomot látszott öntözni.

— Hogy hívják e folyót? kérdezé.
 — Dymbovicza, felelt a halász.
 A kereskedő örült a szép tájéknak, s javaslá, hogy mulassanak ott egy ideig. A mig beszélt, a fák közt egy kis kunyhót pillantott meg, s mindketten arra felé siettek. A szomszéd bokrok zörgése s lábdobogás voná magára figyelmüket, s hirtelen megjelent Zara, Kebirtól kísérve s egyenesen hozzájuk futott.

Most már bizonyos vala, hogy Severin és Guzla nem messze lehetének. Bukor fölkeréte vezetőjét, menjen a kunyhóba, a mig ő azon irányba indult, a honnan Zarát és Kebirt jönni látta. De hasztalan fáradozott, s néhány óra mulva egyedül látta magát eltévedve a vadonban. Ekkor kétségbeesetten rogyott a földre s keservesen sirt. A mig így ott fektett, közelgő lépteket hallott s következő párbeszédet:

— Jőj a bokrok közé, kedvesem; a halász azt mondá, hogy kísérője valóban délről jött. Ha ő volna, elvesztünk.
 — Én nem hiszem, de még is ha ő volna.
 — Mindkettőnkét megölne.
 — Talán már megbocsátott.

— O az öreg emberek hevesek, s mielőtt megfontolnák, cselekesznek.
 — De néha előbb csókoloznak.
 — Guzla, visszatérjünk-e a kunyhóhoz?
 — Ne! mert megtörténhetik, hogy neked meg nem bocsát. Inkább fussunk, Severin.

Az öreg ember talpra ugrott. A szerelmeseik első mozdulata az volt, hogy egymáshoz simultak, mintha egymást védeni akarnák, s aztán az öreg nyitott karjaiba rohantak s bánatos könyveiket a vén kereskedő megbocsátó könyveivel vegyíték. Bocsánatot nyerni édes, de édesebb azt adni. Az atya élete legboldogabb óráit élte, a mig egyik karján leányával, a másikon Severinnel az erdőn át a kunyhóhoz ment, a hol a jó halász reá várakozott.

A boldog család még néhány örömteli napot töltött e helyen; végre a halász csónakjához ohajta visszatérni.

— Nem, szólit a boldog Bukor, nekünk nem szabad egymástól elválnunk. E felséges helyen egy várost akarok építeni, s minden gazdagságomat annak fölékesítésére fordítom.

— És oda hordatá minden kincseit és munkásokat hívott a szomszéd tartományokból, s azok egy várost építének és Bukor Aske-nek — Bukor városának — nevezék, és e város most is áll az elferdített Bukarest név alatt s Oláhország fővárosa lett.

K. után Gámán Zs.

H I R F Ū Z É R.

Kolozsvár novemb. 30.-kán.

* Terménylátatunk tegnap nyílt meg az ugy nevezett Tivoli vivóteremben. Látható lesz dec. 6-kaig reggeli 9 órától 2 óráig.

* Erdély politikai szervezését általános vonalaiban Ő Felsőge helybenhagyni kegyeskedett, s ez által ismét egy fontos lépés történt a birodalom közigazgatási szervezése végleges meghatározása terén. E szervezet szerint Erdély tíz kerületre fog oszlani a következő főhelyekkel: Szeben, Brassó, Udvarhely, M. Vásárhely, Besztercze, Dézs, Szilágy-Somlyó, Kolozsvár, Fejérvár és Szászváros. A kerületek mindenikében egy kerületi hivatal egy kerületi főnökséggel lesz felállítva.

* Abrudbányán e hó 16.-kán két rablót kötélt által kivégeztek.

** Sajtónk alól egy praktikus kis könyvecske került ki: „Toisirozó tábla“ czim alatt mérnök Pogány Lajostól, mely az építészettel foglalkozó magánosok és hivatalnokok számára van írva. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

** A városi tánczterem kiujtása maholnap be lesz végezve. A táncz- és meléktermek kifertetése szinte kész. A tánczterem alapszine rózsaszín márványzat. Közötte cirádák és oszlopzatok s az ablakok között antik fők. Nem tudjuk, mikor egészen kész lesz, hogyan veszi ki magát; de most a fők kicsinyeknek veszik ki magokat, a cirádák nagysága pedig az egyszerű szépség körén kívül esik. A menyezet és karzat egyszerűbb lévén, sokkal jobb, elmondhatni szép, kedves, kellemes; a menyezet mythologiai ábrái, s a karzati hangszer-csoportozatok igen jól vannak kivite. Festője ide való festőnk Stadler. Ily tarka falon tarka függönyök bajosan lehetnek; azonban bizunk az illetők ízlésében.

Pest város tanácsa mind az öt városrészszen vasárnapi ismétlő iskolát nyitott mester- és kereskedő tanítványok számára., a kik fel nem szabadulhatnak, ha ez iskolákat nem látogatják.

— A „Családi lapok“ eddigi szerkesztője Klezso József lemondván, helyét Ney Ferencz fogja elfoglalni.

— Bécsi lapok írják: Erdély kat. és polg. kormányzója hg. Schwarzenberg ő magassága a Cziblesen több napig tartó vadászatot rendezvén, ez alkalommal 6 medve, 4 farkas, 2 vadmacska, 3 vaddisznó, 14 róka, 12 őz és 6 nyul esett el. Ezen kívül 6 medve után erősen lödöztek s üldözték, de nem lehet megtalálni.

— A bécsi Kirch. Ztg. szerint a földön 355 millió keresztény van, ebből 200 millió katolikus, 80 millió protestans és 75 millió görög n. egyesült.

— Az új-yorki főconsulág tudósítása szerint ott az austriai esztergályos művek keletre számíthatnak, valamint a szerémségi pálinka s más hasonló szesz italok is.

Gyász h ir. A szelid lelkű b. Kemény Albertné, Macskási Károlina urasszony folyó hó 28-a reggelén, élte legjobb korában, mellheli szenvedései következtében, meghalt. Béke poraira.

Nemzeti színház

Nov. 26. Shakespeare Othelloja. Reményünk felett sikerült. Lendvai mint Othello, Rónai mint Jago sok ügyességgel fojtettek ki, tulság nélkül csupán annyit kívánunk e két tisztelt tagnak egyszer mindenkorra megjegyezni: hogy L. néha igen nagyon R. néha igen lassan beszél: annyi időn keresztül ki lehetett volna tanulni, mily hangterjedelmet kell színpadunkon használni.

Ezt követé a Fejér Othello egy felvonású új vigiáték. Nem hiszszük, hogy észre ne vették volna a szereposztók, mi helytelenül jutott a fejér Othello Cs. kezébe. Hisz urak, az Ciszérnek nem szakmája. A mily torzakak volt Lendvai, és nagyon helyesen, egy ép oly szabályos férfit, csinósat, lovagiaszt kellett volna ellentétül tenni, s csak akkor lett volna Othello-sága neveléses. Ugy mint adott, senki sem foghatta meg Rónainé férje iránti rendületlen szerelmét; legfeljebb bárgyúnak hitte.

Nov. 27. Szigligeti Zsidója. Ujlag a szereposztásra térünk. Egy disharmonia volt az egész előadás, és miért, mert a szerepek nem valának helyesen osztva. S mi idézte elő? az egyének ruhátára. Nem szólnak az ispán finom topánkája ellen, pedig az sem megy. De az ellen határozottan tiltakozunk, mi a nők öltözködése körül történik. Hiszem olvasóink egy részének előre derül arca, hogy most Folinusné szobaleányi madonnájába kapunk, de nem tesszük. A szereposztás volt elhibázva. Az illetőknek ismerni kell az egyének toilletjét, utilizálják. Ha Folinusné a többivel aránylag öltözött volna, botrányosságig kellett volna ruhátárába alányulni. S épen azért, mert ő öltözni képes, adják neki azon szerepeket, melyekben ez erejét is színre hozhatja. Egyébaránt igaz, hogy a celszöví nő sokszor a legsikerültebben viszi.

Nov. 29. Az első bérlet utolsó száma: Az életszínfalai.

Ma nyílik meg az új bérlet: Rohan Mária operával. X. és Y.

H I R D E T É S E K.

HIVATALOS.

29.392.
1385.

**PÁLYÁZATI
hirdetmény.**

A szebeni cs. k. II. osztályu fővámvivatalnál egy hivatali irnok állomása 300 frt évi fizetéssel s 60 frt évi szálaspénzzel ideiglenesen betöltendő. E hivatalállomáért pályázók szabály szerént ellátott kérelmükben be

kell hogy mutassák életkorukat, végzett tanulmányaikat, a vämkezelésben gyűjtött ismereteiket, feddhetlen erkölcsösségüket, az eddig netalán huzott fizetésüket, nyelvismeretüket, lelkiismeretes bejelentésével annak, hogy az itteni nyelvek közül melyiken beszél csak, vagy tökéletesen s korrektül ír is, valamint kijelentni, hogy az idevaló pénzügyi hatóságok hivatalnokaival van-e és minő rokonságban vagy sogsorságban.
A kérvényeket 1853 december végéig a szokott hivatalos úton be kell nyújtani.

Szeben, novemb. 19.-kén 1853.
Az erdélyi cs. kir. orsz. pénzügyigazgatóságától.

(258)

(256)

TILSCH JÁNOS könyvkereskedésében

KOLOZSVÁRBTI MEGSZEREZHETŐ

„BESZÉLYEK“

IRTA

POMPERY JÁNOS

(Ervin)

2 kötet füzve 3 frt —

(258)

Eladó-tekeasztal.

Kissé viseltes, de jó, eladó. Értekezhetni felőle Márk Samu ural.

(2-2)

(257)

(1-3)

Eladó-jószág.

Méltóságos Horváth Albert urnak, vajda-szt-iványi, fülöpösi s unokái rész jószágai örök áron eladó. E jószágok mekkorasága, javadalmi s árak felett értekezhetni a tulajdonos ő méltóságával Szebenben, Mészáros-utczai 95 szám alatt lévő szállásán. — Kolozsvárt Antalfi Ferenczcel, b. Monostorutza 188 szám alatti háznál.

A kereskedelmi és iparkamara befolyása mellett szerkeszti BERDE ÁRON, tanár. — Kiadja TILSCH JÁNOS.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomóintézete betüivel.